

ANTWERPS BEROEPSKREDIET C.V.

Frankrijklei 136

2000 ANTWERPEN Tel.: (03) 233 89 35

UNIEK voor ZELFSTANDIGEN en KMO's

KREDIETEN:

Meer dan 50 jaar uitsluitend ten dienste van de zelfstandigen, vandaar een ver doorgedreven specialisatie inzake de financiële, fiscale en sociale stimuli toegekend door de overheid.

Rentetoelagen (wet 4.8.78)

Waarborgfonds (idem)

Participatiefonds, bijzonder interessant voor jonge en snel groeiende bedrijven (uitsluitend via het beroepskrediet)

DEPOSITOBOEKJES:

4% + 1,25%

Gunstige voorwaarden voor IEDEREEN.

EFFEKTEN:

van de NATIONALE KAS VOOR BEROEPSKREDIET (Staatswaarborg).

AGENTSCHAPPEN:

2100	Deurne, Boekenberglei 114	Tel.: (03) 321 51 34
2710	Hoboken, Heidestraat 2/7	Tel.: (03) 828 23 71
2180	Kalmthout, Pastoor Weytslaan 7	Tel.: (03) 666 98 58
2060	Merksem, J. Buerbaumstraat 47	Tel.: (03) 645 01 94
2120	Schoten, Churchillaan 41	Tel.: (03) 658 76 32
2800	Mechelen, Raghenooplein 15	Tel.: (015) 41 62 63
2300	Turnhout, de Merodelei 67	Tel.: (014) 41 23 94
2410	Herentals, Zandstraat 63	Tel.: (014) 21 50 05
2400	Mol, Markt 55	Tel.: (014) 31 44 47

+ diverse vrije medewerkers over gans de provincie Antwerpen.

BOEKBESPREKINGEN

ALGEMENE ECONOMIE

Peter NIJKAMP, ed. - **Handbook of Regional and Urban Economics**. Volume I. Regional Economics. Handbooks in Economics, 7. - Amsterdam, North-Holland, 1986, xxii + 702 blz. - Prijs: 215 gulden.

Sinds de jaren vijftig biedt de regionale economie een analytisch kader voor het bestuderen van de gevolgen van geografische lokalisatie- en allocatieproblemen. Sedertdien werd inzake onderzoek over de structuur en de evolutie van ruimtelijke economische systemen veel vooruitgang geboekt, zodat de regionale economische wetenschap een rijke discipline mag genoemd worden.

Het voorliggende werk rond diezelfde regionale economie maakt deel uit van de prestigieuze North-Holland reeks «Handbooks in Economics». Met Peter Nijkamp werd een van de grootste namen als editor aangetrokken. Het resultaat ligt er niet om. P. Nijkamp is erin geslaagd voor elk deelonderwerp binnen de regionale economische wetenschap sterke medewerkers aan te trekken. Elk van deze medewerkers zorgt voor een «state of the art» in het betreffende deelgebied. Daarbij beperkt men zich niet uitsluitend tot een overzicht van reeds gepubliceerde resultaten en mogelijke nieuwe ontwikkelingen, maar wordt ook nieuw origineel materiaal verwerkt.

Het boek werd door de editor opgebouwd rond de drie belangrijkste domeinen waarbinnen de regionale economische wetenschap een belangrijke bijdrage heeft geleverd tot de economische theorievorming en analyse: de lokalisatieproblematiek (productieactiviteiten, mobiliteit, ruimtelijke evenwichtsanalyse); regionale economische modelvorming en ruimtelijke interactieanalyse (o.a. transportmodellen en modellen voor interregionale goederenstromen); regionale economische politiek en ontwikkeling (o.a. op het gebied van de arbeidsfactor, de energie, de ontwikkelingseconomie). Een speciale vermelding verdient zeer zeker het inleidend artikel van P. Nijkamp en E.S. Mills, waarin de diverse bijdragen worden gesitueerd binnen de drie vermelde deelgebieden.

De kwantitatieve en econometrische benadering domineert ook de regionale economie en haar aanverwante disciplines. Een zekere voorkennis van deze technieken wordt dan ook aanbevolen. Het mag echter geen rem vormen op het gebruik van dit prachtig werk, dat ongetwijfeld een standaardwerk wordt.

E. Van de Voorde

Orley ASHENFELTER & Richard LAYARD, eds. - **Handbook of Labor Economics**. Volume I + Volume II. Handbooks in Economics, 5. - Amsterdam / New York / Oxford / Tokio, North-Holland, 1986, xxii + xx + 1.273 blz. - Prijs per set: 400 gulden.

Dit omvangrijke werk in de reeks «Handbooks in Economics» van North-Holland groepeerd 22 bijdragen van de meest vooraanstaande arbeidseconomen binnen de Angelsaksische literatuur. De editors hebben kosten noch inspanning gespaard om in een 1.200-tal bladzijden een stevig overzicht te geven van de stand van de literatuur en de kennis inzake

arbeidseconomie. (Deze kosten worden door North-Holland wel doorgerekend in de marktprijs.) Enkele van de bekendste namen die hun medewerking verleenden, zijn, behalve Ashenfelter en Layard zelf, Gregg Lewis, Sherwin Rosen, Robert Hall, Dale Mortensen, James Heckman, Paul Taubman, Ronald Ehrenberg, Richard Freeman enz.

De twee volumes bestaan samen uit vijf grote delen:

- I. Het arbeidsaanbod
- II. De vraag naar arbeid
- III. De loonstructuur
- IV. Het arbeidsmarktevenwicht
- V. De structuur van de arbeidsmarkt

Elk deel wordt erg grondig aangepakt in bijdragen die vaak de 100 bladzijden overtreffen en op zich bijna een boek vullen. In elke bijdrage komen zowel de ontwikkeling van de economische theorie als de belangrijkste empirische onderzoeksresultaten aan bod. Veel aandacht gaat hierbij naar de formalisering van de theorie en de constructie van operationele modellen. Het boek is door zijn opzet bijna een must voor elke arbeidseconoom en voor elke bibliotheek die een rek voor arbeidseconomie heeft voorbestemd.

Hoewel ook de structuralistische visie op arbeidsmarktproblemen een plaats krijgt in het overzicht, kon misschien wel van een dergelijk groots opgezet en ambitieus boekwerk worden verwacht dat het een bredere visie zou ontwikkelen dan de overwegend neoklassieke prijstheoretische benadering in de Angelsaksische literatuur. Ook in andere landen en talen wordt immers over arbeid en economie geschreven. Het feit dat één derde van het boek aan het arbeidsaanbod is besteed, draagt bij tot een zekere onevenwichtigheid in het voordeel van een school en denkriching die de laatste decennia, en dat moet gezegd, de literatuur in de arbeidseconomie is gaan beheersen.

S. Késenne

Clark KERR & Paul D. STAUDOHAR, red. - **Economics of Labor in Industrial Society**. The Jossey-Bass Management Series. - San Francisco / Londen, Jossey-Bass Publishers, 1986, xx + 420 blz. - Prijs: 37 £.

Dit werk is o.i. een niet alledaags boek over arbeidseconomie, dat zich in diverse opzichten onderscheidt van de bestaande collectie. Readers in arbeidseconomie zijn nochtans de laatste decennia geen bijzonderheid meer; deze reader van Kerr en Staudohar is, voor zover ons bekend, toch wel uniek in zijn soort. De auteurs hebben, met behulp van extensief computer-zoekwerk, een zeer zorgvuldige selectie gemaakt van erg korte en kernachtige passages, gekozen uit de geschriften van een grote verscheidenheid van economische en sociale denkers, waarbij namen als A. Smith, K. Marx, A. Marshall, J. Hicks en moderne auteurs over arbeidseconomie niet ontbreken. Niet minder dan 100 uittreksels zijn onder 14 hoofdstukken oordeelkundig samengebracht, voorafgegaan door een inleidend commentaar en situering van de editors, en gevolgd door een vragenlijst ter discussie en een aanvullende literatuurlijst. De voornaamste topics zijn: het ontstaan van loonarbeid, het arbeidsaanbod, het management, de arbeidsproductiviteit en arbeidsethiek, de werkloosheid, de structuur en werking van de arbeidsmarkt, de loonstructuur en de inkomensverdeling, de rol van vakbonden en welvaartstaat, het stagflatieprobleem en de industriële politiek. In de benadering van de arbeidseconomie staat vooral de presentatie van ideeën vanuit sociaal-wetenschappelijk oogpunt centraal, veeleer dan de onderzoeksmethodologie. De aanpak getuigt van een duidelijk bredere visie op de arbeidsmarkt en -problemen dan de traditionele arbeidseconomie.

S. Késenne

Bruno S. FREY. - **International Political Economics**. - Oxford, Basil Blackwell, 1984, viii + 183 blz. - Prijs: 7,95 £.

Wie Bruno Frey's *Modern Political Economy* (1978) kent zal met veel belangstelling uitkijken naar dit «vervolg», waarin de interactie van internationale economie en internationale politiek centraal staat.

Internationale economie blijkt inderdaad een zeer vruchtbaar toepassingsgebied te zijn voor een relatief jonge benadering in de economische wetenschap, m.n. de economische theorie van de publieke (politieke) besluitvorming (public choice theory). Deze benadering tracht allerhande politiek-economische verschijnselen te verklaren, uitgaande van éénzelfde en tot op zekere hoogte empirisch verifieerbaar model. Uitgangspunt vormt de hypothese dat in een democratisch bestel kiezers hun individueel nut en politici hun verwachte stemmen-aantal maximeren. Vooral m.b.t. het overheidsgedrag wijkt deze visie sterk af van de welvaartseconomische benadering, waarin de overheid welomlijnde sociale doeleinden nastreeft (algemeen belang).

Volgens de «public choice theory» zal de individuele kiezer zijn stem uitbrengen op die partij waarvan hij verwacht dat zij hem het meeste nut t.g.v. allerhande overheidsmaatregelen zal bijbrengen. Politici zullen anderzijds die maatregelen aanbieden waarvan zij vermoeden dat zij de meeste stemmenwinst opleveren. Zij worden daarbij gedreven door hun streven naar machtsbehoud. Aldus ontstaat een echte markt (vraag en aanbod) voor allerhande overheidsmaatregelen en vormen van regulering. In zulk geval weerspiegelt het beleid dan ook de voorkeur van de mediaankiezer. Hierin is het belang van de producenten om diverse redenen beter vertegenwoordigd dan dat van de consumenten.

In de internationaal-economische context die B. Frey op het oog heeft, blijkt de «public choice» benadering zeer geschikt om op het eerste gezicht vrij uiteenlopende verschijnselen te verklaren. Voorbeelden daarvan zijn: de hoogte en structuur van importtarieven en protectionisme; handelsoorlogen; de werking van internationale organisaties; vorm, richting en omvang van internationale hulpverlening. De standaard-economische benadering biedt inderdaad niet steeds een afdoende verklaring voor deze vormen van overheidstussenkomst in de internationaal-economische sfeer.

Het is de verdienste van Bruno Frey met dit boek een leesbaar en zeer toegankelijk overzicht ter beschikking te stellen van de inzichten die op basis van de «public choice» benadering in de internationale economie werden bekomen. Wie met deze «survey» echter niet kan volstaan vindt op het einde van elk hoofdstuk een gecommenterde literatuurverwijzing.

De voorkeur van de auteur voor een verifieerbare theorie blijkt bovendien uit de talrijke toepassingen die in het boek voorkomen (empirische evidentie in de vorm van econometrische schattingen of een historisch of feitenrelaas). Frey heeft trouwens zelf heel wat origineel empirisch onderzoek in dit domein geproduceerd.

Het komt ons dan ook voor dat dit boek een ruim publiek van internationale economen, sociologen en politieke wetenschappers zal interesseren.

A. Van Poeck

H. Peter GRAY, Thomas PUGEL & Ingo WALTER. - **International trade, employment and structural adjustment: The United States.** Employment, Adjustment and Industrialisation, 3. - Genève, International Labour Office, 1986, xi + 108 blz. - Prijs: 25 Zw. fr.

Internationale handel en internationale arbeidsverdeling zijn nauw met elkaar verwante fenomenen. Het is welbekend dat traditionele westerse sectoren, zoals staal, textiel e.a., het steeds moeilijker krijgen met goedkopere importen uit nieuw geïndustrialiseerde landen en ontwikkelingslanden.

Structurele aanpassingen in het Westen worden daardoor noodzakelijk. Met name dienen de getroffen sectoren te worden afgeslankt en gemoderniseerd, hetzij afgebouwd en omgebogen naar activiteiten die beter kunnen concurreren op de buitenlandse markten. Dergelijke aanpassingsprocessen verlopen over het algemeen moeizaam, vrij dikwijls omdat belangengroeperingen uit de industrie en werknemersorganisaties de overheid onder druk zetten en protectionistische maatregelen weten te verkrijgen.

Deze problematiek wordt in dit werk gedetailleerd geanalyseerd voor de Verenigde Staten. Uit de analyse blijkt onder meer dat het protectionisme in de VSA moeilijker af te dwingen valt bij de overheid, en minder ingeworteld zit dan in vele andere geïndustrialiseerde landen. Dit is een opmerkelijke conclusie, niet het minst wanneer men denkt aan de recente protectionistische handelsruizies tussen de VSA en de Europese Gemeenschappen.

De algemene vooruitzichten van de auteurs zijn vrij somber. Zij verwachten, zowel in de VSA als in de overige geïndustrialiseerde wereld, blijvende obstructies tegen structurele hervormingen, met als consequentie het continueren van protectionistische maatregelen. Multilaterale oplossingen voor dit probleem zijn vooralsnog niet in het vooruitzicht.

P. Roosens

Peter HALL, red. - **Technology, Innovation and Economic Policy.** - Oxford, Philip Allan, 1986, viii + 248 blz. - Prijs: 14,95 £.

«Technology, Innovation and Economic Policy», samengesteld door Peter Hall, bevat een selectie artikels uit de Greek Economic Review over innovatie en innovatiestimulerende politiek, zonder daarom de pretentie te hebben een «velddeslaand» werk te zijn. Naast een vrij algemeen inleidend artikel van de samensteller komt in enkele andere bijdragen het probleem van het beleid ten opzichte van innovatie aan bod. Bhalla en Jones onderzoeken de mogelijkheid tot creatie van nieuwe technologieën in ontwikkelingslanden, terwijl Enos speltheoretisch de verschillende mogelijke beleidslijnen in dit verband bespreekt. In de bijdrage van Rothwell wordt een evaluatie gemaakt van de innovatiepolitiek in enkele industrielanden. Hazell en Anderson maken het deel over politiek rond met hun inbreng over de beleidslijnen ter ondersteuning van technologische verandering in de agrarische sector. Naast deze beleidsgerichte artikels biedt het boek enkele bijdragen over andere facetten van het innovatieproces. Een theoretisch essay van Metcalf over diffusie van technologie en concurrentie, een meer historisch gericht artikel van Williams over technologische evolutie en werkloosheid, en een vermeldenswaardige bijdrage van Lédic en Silberston over de betalingsstromen voor technologie tussen verscheidene industrielanden. Jammer genoeg werd België niet in dit onderzoek opgenomen, wat gezien de multinationalisering van onze industrie toch enkele interessante resultaten zou opgeleverd hebben. Het boek besluit met de vrij overbodige evaluatie van «the Information Research Project».

Al bij al bundelt dit werk enkele interessante essays, doch van ongelijk niveau en niet alle even relevant in het licht van het onderwerp.

P. Vanden Houte

Hans VISSER & Evert SCHOORL, red. - **Trade in Transit.** World Trade and World Economy - Past, Present, and Future. - Dordrecht / Boston / Lancaster, Kluwer Academic Publishers, 1986, xvii + 338 blz. - Prijs: f 110.

«Trade in Transit» is een reader. Hij is samengesteld uit bijdragen die in september 1985, op de Wereldhandelsconferentie te Amsterdam, werden voorgebracht ter gelegenheid van de opening van het World Trade Center. De twee Amsterdamse universiteiten verleenden hierbij hun organisatorische medewerking, alsmede talrijke befaamde Nederlandse en buitenlandse gastsprekers.

De aangesneden themata bestrijken principieel drie deelgebieden. Met name komen zowel praktische en theoretische als politiek-economische internationale handelsproblemen aan de orde.

De geografische dimensie van de gehouden lezingen en readings is niet uitsluitend globaal internationaal, maar ook toegespitst op concrete probleemstellingen, zoals in verband met Japan, de dollar, de Oost-Westverhoudingen, de compensatiehandel e.a. Ook het historisch perspectief – verleden, heden en toekomst – ontbreekt niet.

Zonder in deze recensie te kunnen ingaan op de specifieke inhoud van elke reading – in totaal 26 – moeten wij vaststellen dat in «Trade in Transit» een prima overzicht wordt gegeven van de belangrijkste hedendaagse hete hangijzers op het terrein van de internationale economie en handel.

P. Roosens

Donald R. LESSARD & John WILLIAMSON. - **Financial Intermediation Beyond the Debt Crisis.** Policy Analyses in International Economics, 12. - Washington, DC, Institute for International Economics, 1985, xii + 118 blz.

Het Institute for International Economics (Washington) heeft zich tijdens zijn kort bestaan reeds doen opmerken door hoogstaande beleidsgerichte publikaties. De voorliggende studie, gevat maar inhoudsrijk, analyseert waarom er zoveel is misgelopen bij de internationale kredietverlening. Daarbij wordt gewezen op het feit dat bancaire leningen vaste verbintenissen opleggen aan de ontlenende landen, zonder dat de geldschieters deel hebben aan het risico van onvoldoende resultaten, bij suboptimaal gebruik van de ingezette middelen. De auteurs onderzoeken daarna welke formules dergelijke risico-deelname kunnen waarmaken. Recent heeft ook hier de verbeeldingskracht van de financiële wereld voor sommige innovaties gezorgd, zoals bijv. de zgn. «debt-equity swaps», waarbij inheemse of buitenlandse directe investeerders uitstaande schulden in deviezen tegen een lagere prijs overnemen en deze omzetten in risicodragend kapitaal. De auteurs formuleren nog andere voorstellen, zoals een actiever rol van de Wereldbank bij het schuldenbeleid van ontwikkelingslanden, meer projectfinanciering of formules van produktiedeling, zoals deze door Indonesië in de petroleumsector eerst werden toegepast. Zij wijzen er tevens op dat de regelingen van het internationaal belastingrecht ter zake ook relevant zijn. De auteurs maken zich geen illusies dat met dergelijke formules het schuldenvraagstuk ten gronde kan worden opgelost; zij kunnen nochtans een nuttige bijdrage leveren.

Dit werk verdient warme aanbeveling voor wie zich in de schuldenproblematiek verdiept en zich daartoe de aandachtige lectuur van deze studie wil getroosten.

S. Plasschaert

Michael POSNER, ed. - **Problems of International Money, 1972-85.** Papers presented at a seminar organized by the International Monetary Fund and the Overseas Development Institute in London in March 1985. - Washington, D.C., International Monetary Fund; Londen, Overseas Development Institute, 1986, ix + 189 blz.

Dit boek geeft een overzicht van papers die gepresenteerd werden op een seminarie dat door het IMF en het ODI (Overseas Development Institute) in maart 1985 in Londen werd gehouden. Hoofdthema was de evolutie van het internationaal monetair systeem sinds het begin van de jaren zeventig.

Een tiental bijdragen – sommige van de hand van bekende economen (o.a. D. Llewellyn, T. Killick), andere geschreven door minder bekende mensen (o.a. bankiers, zowel uit industrielanden als uit ontwikkelingslanden) – behandelen één of (meestal) meer aspecten van die evolutie in een vlot leesbare (zeker niet te technische) taal. Bijna iedere bijdrage wordt tevens aangevuld door een commentaar.

Verscheidene auteurs bespreken de mechanismen die aan de basis lagen van het opgeven van het collectief gecoördineerde Bretton Woods-systeem, en de kenmerken en de hoofdrolspelers van het nieuwe systeem, dat veel meer marktgeoriënteerd is.

Eveneens verspreid over een aantal papers komt voortdurend een bespreking en beoordeling terug van de kracht van het nieuwe systeem (of precies het gebrek aan kracht) om het hoofd te bieden aan problemen die zich, meestal nooit volledig vreemd aan de aard van het systeem zelf, voordoen of ontwikkelen. Zo komen o.a. aan bod: de ervaring met vlottende wisselkoersen, de betalingsbalansproblemen van de ontwikkelingslanden en de internationale schulden crisis. Dieper ingaan op deze thema's zou ons hier te ver leiden. Wel kan gesteld worden dat in zowat alle bijdragen rond de vermelde probleemstellingen een bittere nasmaak blijft hangen: het nieuwe systeem heeft niet geboden wat er oorspronkelijk van verwacht werd en lijkt ook niet in staat op eigen kracht tot een aanvaardbare oplossing voor de gestelde problemen te komen.

Steeds terugkerend als belangrijke factor hierbij is de na 1971 op internationaal vlak vast te stellen onwil van belangrijke staten om nog veel van de nationale soevereiniteit op te geven, het ruimschoots wegvallen van internationale coöperatie in een wereld waarin de economische interdependentie nooit groter is geweest. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de meerderheid der auteurs voorstellen tot hervorming doen die in de richting gaan van herstel van een minimum aan internationale verantwoordelijkheid. Het feit dat een van de belangrijkste economische entiteiten op wereldvlak nu zelf nood heeft aan meer internationale samenwerking, kan op dit vlak waarschijnlijk stimulerend werken.

Dit is een boek dat ongetwijfeld ook de niet-specialisten ter zake zal aanspreken, die in een relatief kort tijdsbestek enig (nieuw) inzicht willen verwerven in de hoofdontwikkelingen in het internationaal monetair stelsel na 1971. Bovendien worden goede vertrekpunten voor discussie aangediend. De enige leemte die volgens ons is gebleven, is dat geen enkele auteur het heeft aangedurfd in meer dan een paar zinnen aan te duiden wie nu eigenlijk de grote winnaars en verliezers in die ontwikkelingen zijn geweest.

F. Heylen

Emilio MAYER. - **International Lending: Country Risk Analysis.** - Reston, Virginia, Reston Publishing Company (Prentice-Hall), 1985, xi + 228 blz. - Prijs: 73,60 \$.

Het boek wil een handleiding zijn voor de *credit men* die geconfronteerd worden met de vele vormen van internationale risico's en met de noodzaak om hoe dan ook nog kredieten toe te staan.

In het eerste deel wordt een overzicht gegeven van de soorten risico's, van de conceptuele en praktische problemen en van de vele indicatoren die een analist meestal wenst te beschouwen. Deel twee spitst zich toe op de meest relevante indicatoren zoals het BNP, de wisselreserves, de schuldendienstratio, de inflatie, de ratings, de sociale en politieke factoren enz. De voorstelling van de analysemethode van 18 Amerikaanse en Europese banken en instellingen mondt uit in enkele samenvattende lijsten van kwantitatieve indicatoren, in totaal liefst 100, en van zo'n 60 evaluaties.

Deel drie schetst de door de auteur voorgestelde evaluatieprocedure. Benevens een gedetailleerde voorstelling van de grote componenten is er telkens uitgebreid illustratiemateriaal en een finaal voorbeeld.

Het in 1985 uitgegeven boek bevat cijfers die tot maximum 1983 gaan, hooguit één jaar na de financiële schok die in augustus 1982 uitbrak. Dit is een serieuze handicap, omdat de analyse in bepaalde opzichten door de feiten is achterhaald. De auteur zegt niets over de nieuwe indekkingstechnieken die recent in gebruik zijn genomen. Het is tevens verbazingwekkend vast te stellen dat nergens melding wordt gemaakt van de Japanse ervaringen op het gebied van de internationale kredietverlening. Het boek geeft soms een verwarde indruk met allerhande verwijzingen naar verdere en/of vorige hoofdstukken. Herhalingen zijn legio en remmen de vlotte lectuur. Wanneer over de ratings wordt gesproken, beperkt de auteur zich tot die van *Institutional Investor*, hoewel er vele andere bestaan die waardevoller zijn.

Hij geeft geen antwoord op de vraag hoe het nu moet om *new money* ter beschikking te stellen of hoe men met de eigenaardige voorwaarden van schuldherschikking rekening moet houden. Dit neemt niet weg dat de auteur wel behoorlijk is geslaagd in zijn opzet een initiatie te willen brengen in internationale kredietanalyse.

F. Lierman

G.P. MARSHALL & B.J. McCORMICK. - **Economics of Managerial Decision-Making.** - Oxford, Basil Blackwell, 1986, iv + 364 blz. - Prijs: 10,95 £.

Voor economen die tuk zijn op een boekenrek met meer werken over eenzelfde onderwerp, is dit werk aan te bevelen na de al te asceptische werken over micro-economie en de alsmaar duurder wordende veramerikaniseerde tekstboeken over «managerial economics». Toch blijft het werk nogal dicht bij de toegepaste economie leunen, hoewel de bedrijfsrealiteit genoeg aan bod komt. Het gevolg is dat de doorwinterde econoom zich al eens op de rug voelt van een walvis die in ondiep water zwemt. Een onderwerp zoals «joint costs», dat sinds de eeuwwisseling «Oxford»- en «Cambridge»-leerstoelen economie heeft gefascineerd, wordt hier om de haverklap (bv. blz. 165 en 231) op «een half blaadje» behandeld en dan nog zonder cross-referentie. Op die plaatsen kan men wel eens de indruk krijgen dat de auteurs wel de taken hebben verdeeld, maar minder het geheel hebben geschreven. Die indruk van «snelschrijfstijl» krijgt men al eens meer. Nochtans is dit boek, naast zijn prijs/volume-verhouding, aan te bevelen voor wie eens een andere indeling en inhoudstafel wil bij een vernieuwde lectuur van de «basics», of voor een prof die graag uitweidt over de behandelde leerstof.

E. Claessens

János KORNAI. - **Contradictions and Dilemmas.** Studies on the Socialist Economy and Society. - Corvina i.s.m. MIT Press, 1986, ix + 165 blz. - Prijs: 29,80 f.

Weinig Oosteuropese economen komen zo vaak aan bod in Angelsaksische vaktijdschriften als de Hongaar János Kornai. Zeven papers uit de periode 1978-83 zijn gebundeld onder de titel «Contradictions and Dilemmas». Het gemeenschappelijk onderwerp van de essays is de analyse van actuele socialistische systemen. Vooral de Hongaarse situatie krijgt veel aandacht. Toch bezit Kornai een veel ruimer gezichtsveld; hij maakt immers geregeld genuanceerde vergelijkingen met westerse systemen.

Kornai legt dikwijls de nadruk op contradicties die door het socialistisch systeem zelf gegenereerd worden. In een realiteit vol conflicten wordt men onvermijdelijk met dilemma's geconfronteerd. Op deze manier vormen contradicties en dilemma's een centraal thema van het boek. Daarbij probeert Kornai de kleine conflicten die aan de oppervlakte komen, terug te voeren tot dieper liggende tegenstellingen, tot keuzen tussen fundamentele waarden, zoals bijvoorbeeld de keuze tussen solidariteit en zekerheid enerzijds en efficiëntie anderzijds.

De brede belangstelling van Kornai verplaatst zich soms ook naar het terrein van de psychologie en de geneeskunde. Het essay «Economics and Psychology» handelt over de psychologische gevolgen van aanbodtekorten, en over de niet-geldelijke motieven van managers. Het slotessay «The Health of Nations» bevat enkele stimulerende analogieën tussen de medische en de economische wetenschap. Kornai poneert dat elk ontwikkeld land lijdt aan minstens één van de volgende zeven kwalen: inflatie, werkloosheid, aanbodtekorten, overmatige buitenlandse schulden, onregelmatige groei, inkomensongelijkheden en bureaucratie. Economen schrijven vaak een remedie voor tegen sommige ziekten, zonder oog te hebben voor schadelijke nevenwerkingen. Volgend citaat uit het voorwoord is kenmerkend voor het standpunt van Kornai: «Many Americans in public life and politics, as well as in the academic world, have a very deeply embedded belief: that every problem has a solution. Many Hungarians, at least in intellectual circles, do not share this belief.»

Misschien is het nuttig belangstellenden ook te verwijzen naar een uitgebreid artikel over de Hongaarse hervormingen, gepubliceerd door Kornai in de «Journal of Economic Literature» van december 1986. Dit recent essay is niet terug te vinden in «Contradictions and Dilemmas». Het boek bevat immers gewoon dezelfde artikelen als de Hongaarse editie van 1983. Merkwaardig is wel dat deze editie in Hongarije op enkele weken tijd was uitverkocht. Je hoeft duidelijk geen specialist te zijn om de teksten van Kornai toch leesbaar te vinden.

W. Parys

M. Ray PERRYMAN & James R. SCHMIDT, eds. - **Regional Economic Modeling.** International Series in Economic Modeling. - Boston / Dordrecht / Lancaster, Kluwer Nijhoff Publishing, 1986, xv + 254 blz. - Prijs: 155 gulden.

Voorliggend werk, het eerste volume van een nieuwe reeks over economische modellen, bundelt negen bijdragen in verband met de regionaal-economische problematiek in dat verband.

De bijdragen zijn verdeeld over drie delen. Het eerste is meer algemeen-methodologisch. Het bevat een artikel van J. Tinbergen over het schatten van productiefuncties met talrijke inputs en een gevalstudie door R.E. Weber over het New Jersey State Model.

Het tweede en omvangrijkste deel (p. 41-178) bestaat uit vier papers betreffende diverse vormen van externe koppeling («linkage») van modellen. Daarbij worden zowel conjunctuur- als lange-termijnmodellen aan de orde gesteld. De twee belangrijkste toepassingsgebieden van de regionale econometrische modellen, namelijk prognose en (beleidsgerichte) impactanalyse, komen daarbij elk aan bod.

Het afsluitend deel betreft de evaluatie van data en modellen. De drie bijdragen bespreken respectievelijk inter- en extrapolatie van tijdreeksen, de betrouwbaarheid van seizoenaanpassingen en de kwaliteit van de voorspellingen.

Behalve in het eerste artikel, komen alleen Amerikaanse auteurs aan het woord. De belangrijke bijdragen die door een aantal Europese auteurs geleverd zijn op het vlak van regionaal-econometrische modellen worden in dit werk dan ook niet behandeld. De Amerikaanse invalshoek impliceert trouwens ook dat een deelstaat als regio wordt geaccepteerd. De relevantie van dit werk is daardoor beperkt tot een vrij klein publiek van specialisten.

G. De Brabander

H.W. DE JONG. - **Dynamische markttheorie.** Derde, herziene druk. Bedrijfseconomische Monografieën, 49. - Leiden / Antwerpen, H.E. Stenfert Kroese, 1985, vi + 293 blz. - Prijs: 1.405 fr.

Het boek «Dynamische markttheorie» is stilaan een gevestigde waarde geworden in het domein van de industriële economie voor het Nederlandse taalgebied. Deze derde, herziene druk bevat een overzichtelijke bespreking van de voornaamste elementen in het vakgebied.

Vertrekkend van het idee coördinatie (organisatie) van de markt en de verschillende principes waarop de werking van de economie gebaseerd is (marktmechanismen, administratieve controle), gaat de auteur over tot de marktmechanismen en de meting van concentratie in de markt.

Hoofdstuk 2 bevat een historisch overzicht, vertrekkend van de ideeën van Aristoteles over Marx en Schumpeter tot Galbraith, Bain en Sherer, in verband met de ontwikkeling van markteconomieën.

In het derde hoofdstuk wordt vertrokken van het welbekende concept van de produktlevenscyclus en zijn implicaties voor de marktstructuur en de concurrentie. Verder wordt ingegaan op het onderscheid tussen structurele en feitelijke concurrentie, op basis van de relatie tussen minimum-optimale dimensie en de grootte van de markt.

Vanaf hoofdstuk vier komt de dynamiek van de markt ter sprake: concurrentie, kartel- en samenwerkingsvormen, verticale en horizontale integratie, diversificatie en conglomeraatvorming.

Alles samen is dit een degelijk en goed leesbaar boek, dat als inleiding tot marktstructuren en de mogelijke evoluties daarin een grondig overzicht biedt van de voornaamste begrippen. Het is minder geschikt als overzicht van de industriële economie omdat de aspecten «gedrag» en «resultaat» van het traditioneel paradigma «basiscondities-structuur-gedrag-resultaat» minder systematisch aan bod komen.

M. Weverbergh

Philip MIROWSKI, red. - **The Reconstruction of Economic Theory.** Recent Economic Thought Series. - Boston / Dordrecht / Lancaster, Kluwer-Nijhoff Publishing, 1986, 266 blz. - Prijs: f 125.

Dit boek uit de «Recent Economic Thought Series» brengt een aantal teksten samen die pogen de economische theorie op een nieuwe wijze op te bouwen. Gemeenschappelijk aan de diverse bijdragen is hun kritische houding tegenover de conventionele economiebeoefening.

ning én het perspectief dat ze openen op verdere vruchtbare ontwikkelingen in een daarvan afwijkende richting, waarmee ze een alternatief bieden voor de orthodoxie van de economische theorie. Voor samensteller en medeauteur P. Mirowski wordt deze orthodoxie gevormd door de twee momenteel heersende stromingen in de Amerikaanse universitaire studiepakketten in de economie: de nog steeds dominante neoklassieke economische theorie en daarnaast een afgezwakte variant van de marxistische economische theorie. Op zoek naar de «harde kern» van deze twee onderzoeksprogramma's stelt Mirowski, wetenschapsfilosofisch geïnspireerd door Lakatos, dat beide gegroeid zijn uit pogingen om de methoden en metaforen van de natuurkunde uit verschillende historische perioden toe te passen op economische verschijnselen. Voor de marxistische economische theorie gaat het hierbij om de cartesians mechanica, voor de neoklassieke economie om de negentiende-eeuwse energiefysica. Op basis hiervan ontwerpt hij dan een aantal criteria die moeten toelaten bijdragen te identificeren die van deze twee stromingen afwijken. Samen vormen deze bijdragen een «derde stroom», die weliswaar nog niet de eenheid van een echte school bereikt heeft, maar toch reeds een zekere coherentie bezit door de aanwezigheid van een aantal gemeenschappelijke opvattingen.

In «The Reconstruction of Economic Theory» worden (na de inleiding) zes teksten gepresenteerd die behoren tot deze «derde stroom» in het huidige economisch denken. D. Levine schetst in zijn bijdrage een nieuwe conceptualisering van de klassieke politieke economie. D. Ellerman heeft het over «property appropriation and economic theory». R. Bausor bestudeert het tijdsbegrip in dynamische economische theorieën. D. Katzner onderzoekt de rol van formele analyses in het economisch denken en illustreert zijn betoog met een analyse van de sociale interacties in de onderneming. Ten slotte nog twee bijdragen van P. Mirowski (die ook het inleidend hoofdstuk schreef). In de eerste laat hij zien dat de wiskundige taal die in de economie gebruikt wordt niet de neutraliteit bezit die er nog steeds door velen wordt aan toegeschreven: wiskundige formaliseringen beïnvloeden ook de inhoud van economische theorieën! In de laatste komt hij tot het besluit dat de speltheorie geen substituuut kan zijn voor een theorie over instituties, maar slechts een onderdeel ervan.

Een boek waarin heel wat interessante ideeën naar voren worden gebracht, en dat kan aanbevolen worden aan wie (wetenschaps)filosofische beschouwingen niet schuwt.

J. Pauwels

Mark BLAUG. - **Economic History and the History of Economics.** - Brighton, Wheatsheaf Books, 1986, xx + 283 blz.

Deze verzameling essays is ingedeeld in drie delen, nl. «Economische geschiedenis», «Geschiedenis van het economisch denken» en «Methodologie».

De eerste zes thema's handelen zowel over economische geschiedenis als over de geschiedenis van de economie. De Engelse klassieke economen toonden uiteraard belangstelling voor de prangende problemen van hun tijd: bevolkingsgroei, bijsland voor de armen, bescherming van de landbouwsector, wettelijke regelingen voor de fabrieksarbeid, de openbare schuld enz. Deze problemen hebben een economisch-historische betekenis en vertonen vanzelfsprekend een doctrinair karakter. Economische geschiedenis is onscheidbaar verbonden met de geschiedenis van het economisch denken. Dezelfde problematiek wordt teruggevonden in de geschriften van Karl Marx. Hierin komt het vraagstuk van de technische ontwikkeling voor als een van de voornaamste problemen van die tijd. De theorie van de

technische vooruitgang bij Marx en bij latere economen wordt in de drie volgende hoofdstukken behandeld.

Met de generatie van 1870 («years of high theory») kreeg de economie een professionele status. De zg. «marginalistische revolutie» krijgt een bespreking in een verder hoofdstuk, waarna een overzicht volgt over de geschiedenis van het ondernemerschap voor en na Schumpeter.

Tot slot volgen twee referaten over economische methodologie, waarin Kuhn gesteld wordt tegenover Lakatos (wat in feite neerkomt op het vraagstuk: paradigma's versus onderzoeksprogramma's in de geschiedenis van de economie) en waar getracht wordt de economische methodologie «in one easy lesson» voor te stellen. Beide teksten zijn buitengewoon boeiend en belangrijk. Methodologie is een onderwerp dat bij economen niet zeer geliefd is – in se. Het krijgt nochtans de laatste tijd meer en meer aandacht, in zoverre zelfs dat «methodofoben» en «methodofielen» kunnen worden onderscheiden.

Prof. Blaug is niet enkel een vooraanstaand econoom; wat hij te zeggen heeft (en dat is heel wat) zegt hij ook goed. Aangename en leerrijke lectuur.

J. Meganck

Antal MÁTYÁS. - **History of Modern Non-Marxian Economics.** From Marginalist Revolution through the Keynesian Revolution to Contemporary Monetarist Counter-revolution. Second edition. Reeks «Radical Economics». - Houndmills / Londen, Macmillan Education Ltd., 1985, 618 blz. - Prijs: 9,95 £.

In de reeks «Radical Economics» verscheen bij «Macmillan Education» een boek over de geschiedenis van het modern, niet-marxistisch economisch denken. Zoals bekend is de zgn. radicale economie een strekking die zich heeft ontwikkeld, o.m. uit een in bepaalde kringen groeiend ongenoegen met de in het Westen overheersende orthodoxie naarmate in de ontwikkelde economieën de economische toestand in de jaren zeventig begon te verslechteren. De filosofische en ideologische basis van de radicale stroming wordt mede gereflecteerd in de eigentijdse inhoud van de term «politieke economie», waarbij het vertrekpunt ligt bij de Klassieken, bij Marx en bij tijdgenoten als M. Kalecki en P. Sraffa.

Binnen dit kader moet het werk van Professor Mátyás worden gesitueerd. Het is de herziene, Engelse uitgave van het leerboek dat wordt gebruikt aan de Economische Universiteit van Boedapest. De oorspronkelijke bedoeling was marxistische economen vertrouwd te maken, niet enkel met de marxistische, doch ook met de niet-marxistische economische literatuur. Volgens de auteur bevordert zulks én de contactmogelijkheden én het researchwerk. Uiteraard verschilt de uiteenzetting van de verschillende theorieën (inzonderheid de marginale nutstheorie, de marginale produktiviteitstheorie, de prijs- en markttheorie, de kwantiteitstheorie van het geld, de Keynesiaanse en de monetaristische theorie) van de benadering door niet-marxistische economen. De economische theorieën worden voorgesteld in termen van hun historische ontwikkeling en kritisch onderzocht in functie van het probleem van unificatie tussen geschiedenis en logica.

Het boek van Prof. Mátyás is in die zin uniek dat het een vrij volledig overzicht geeft van de historische ontwikkeling van het niet-marxistisch economisch denken over de laatste honderd jaar. Meteen vormt het een comparatieve analyse van de niet-marxistische en de marxistische economie. Uitgaande van het marxisme evalueert de auteur de besproken theorieën en onderzoekt hij hun interrelaties. De auteur gaat tevens na in welke mate deze theorieën de realiteit van het kapitalistisch systeem reflecteren en stelt mogelijke oplossingen voor vanuit een marxistisch standpunt.

J. Meganck

ALGEMEEN ONDERNEMINGSBELEID

L.U. DE SITTER e.a. - **Het flexibele bedrijf.** Integrale aanpak van flexibiliteit, beheersbaarheid, kwaliteit van de arbeid, produktie-automatisering. - Deventer, Kluwer Bedrijfswetenschappelijke uitgaven, 1986, ix + 301 blz. - Prijs: 1.500 fr.

Dit boeiend werk is de weerslag van een onderzoeksproject, uitgevoerd onder de auspiciën van de commissie «Flexibele Automatisering en Industriële Robots». De zes auteurs maken deel uit van de werkgroep sociotechniek en waren werkzaam bij de Faculteit Bedrijfskunde van de Technische Universiteit Eindhoven.

Het hoofdkenmerk van dit boek is de praktische kijk op de problematiek van automatisering. De concepten rond flexibele automatisering werden in het begin van de jaren tachtig op stormachtige manier wereldkundig gemaakt. Die concepten hadden betrekking op de integrale aanpak, het strategisch belang, de voordelen van automatisering enz. Veelal bleef het bij woorden en algemeenheden. De auteurs van dit werk bekijken de zaken anders, met name realistisch, met beide voeten op de grond en vooral praktisch. Er wordt een concrete inhoud gegeven aan het begrip integrale aanpak, aan de stappen die genomen moeten worden bij het ontwerpproces en aan het begrip «design for production».

Dit werk is niet geschikt voor een gehaaste lezer, neen, van de lezer wordt verwacht dat hij of zij de auteurs volgt in de opbouw van het werk. Van de lezer wordt ook verwacht dat er een goede technische basis is op het niveau van technologie, organisatie van produktie en planningstechnieken. Zo wordt er onder meer aandacht besteed aan: de fabriekslayout, classificatiesystemen als hulpmiddel bij het ontwerpproces, het gebruik van simulatie, produktstroomanalyse enz., d.i. zoals reeds eerder aangestipt het niveau van het concrete. De centrale problematiek in het boek is dan ook de vraag hoe produktie georganiseerd kan worden en hoe een organisatie aanleiding kan geven tot het verbeteren van flexibiliteit.

Het boek is ingedeeld in drie delen. Het eerste deel is een verduidelijking van het algemeen uitgangspunt van flexibele produktie-automatisering. Deel twee brengt de lezer doorheen de diverse stadia van het ontwerpproces. Het derde deel is een verdere uitdieping van hulpmiddelen bij het ontwerpen. Dit alles wordt veelvuldig geïllustreerd met gevalstudies, die aantonen hoe de basisideeën in de praktijk gestalte kunnen krijgen.

Het boek kan gebruikt worden als een (studie)handboek maar ook als praktische handleiding bij het invoeren van automatiseringsprojecten.

M. Lambrecht

FINANCIËEL BELEID

Jerome L. STEIN. - **The Economics of Futures Markets.** - Oxford, Basil Blackwell, 1986, vi + 249 blz. - Prijs: 27,50 £ (hardback).

De beweegreden om dit boek te schrijven was een logisch uitvloeisel van de analyse die het Amerikaans Congres en de Federal Reserve in 1983 vroegen over de invloed van termijnmarkten (= futures markets) voor goederen, financiële instrumenten, beursindexen en vreemde valuta's op de reële kapitaalvorming in de economie en op de liquiditeitsstructuur in de kredietmarkt. Jerome L. Stein, professor economie aan de Brown University in de VS, werkte aan deze analyse mee.

De auteur vertrekt van een aantal empirische fenomenen in verband met deze termijnmarkten in de VS, fenomenen die volgens hem moeten worden bewezen of gestaafd met een degelijke economische theorie. Beginnend bij het CAPM (Capital Asset Pricing Model) en andere economische theorieën, komt de auteur tot de conclusie dat tot nog toe elke theorie gefaald heeft. Stapvoets en na paginalange mathematische berekeningen, gevisualiseerd door grafieken, in verband met de prijsvorming op termijnmarkten, de verwachte output en andere prijsvarianties, neemt Stein ons verder mee in zijn gedachtengang.

Het resultaat van zijn onderzoek is dat de financiële termijnmarkten een positieve invloed hebben op de kapitaalvorming in de Verenigde Staten. Immers, de voornaamste gebruikers van deze «futures» zijn precies institutionele investeerders, makelaars in overheids- en bedrijfsobligaties en de Amerikaanse hypotheekmaatschappijen. Deze gebruikers beogen er hun financieel risico en het investeringsrisico mee te reduceren.

Belangrijk is dat het gebruik van «futures»-contracten als hedging-instrument het financieel risico wel vermindert, maar niet helemaal uitsluit. Er moet daarom een bijna perfecte correlatie bestaan tussen, enerzijds, de veranderingen in de prijzen van het in te dekken element en, anderzijds, de «futures»-contracten die men als dekking gebruikt. Zoniet blijft het financieel risico volledig of gedeeltelijk bestaan.

Het boek van J. Stein leest stroef. Het is enkel bestemd voor economen met belangstelling voor de sterk gevorderde maar erg mathematische gedachtengang over de economische theorie van «futures»-contracten.

J.L. Appelmans

ARBEID EN ORGANISATIE

K.F. JANSEN, W.H.A. SCHAFRAT & P. SCHANSMAN. - **Sociaal beleid becijferd.** Een proeve van kengetallen voor personeel- en organisatiebeleid. 3de druk. Monografieën sociaal beleid in bedrijven en instellingen. - Deventer, Kluwer, 1987, 98 blz. - Prijs: 490 fr.

Voor de financieel-economische aspecten van het management beschikken we over algemeen gangbare begrippen en boordinstrumenten. Als het om personeelsbeleid gaat, is deze consensus echter ver zoek. Vooreerst zijn personeelschefs niet zo erg kwantitatief ingesteld. Voorts zijn de begrippen en de erop gebaseerde becijferingen niet genormeerd. Verzuimpercentages van verschillende bedrijven blijken bijvoorbeeld wel eens vrij uiteenlopende ladingen te dekken. Ten slotte is er heel vaak iets mis met de validering en betrouwbaarheid. Denken we bij voorbeeld maar aan de meting van het effect van opleidingen.

De Nederlandse Vereniging voor Personeelsbeleid zette in 1980 een werkgroep op om dit euvel te verhelpen. Dit resulteerde in 1983 in een lexicon van sociale kengetallen, dat in dit boek voorgesteld wordt. Het werk kende succes. Dit is reeds de derde druk. Toch leren we er spijtig genoeg niet uit hoe deze kengetallen inmiddels effectief gebruikt worden door de personeelsverantwoordelijken.

Al bij al lijken deze kengetallen op dit ogenblik oubollig. De inkadering in een ruimer management informatie systeem is nog ver af. Pogingen in die zin, zoals Human Resource Accounting, zijn alle gestrand op de hiervóór vermelde problemen. Kengetallen zijn daardoor nog steeds de meest valabele boordinstrumenten. Er is trouwens, zeker in ons land, nog een hele weg af te leggen om tot een gestandaardiseerd en veralgemeend gebruik ervan te komen. Dit boek is dus nog steeds niet voorbijgestreefd.

L. Derijcke

ACCOUNTANCY

Charles H. GIBSON & Patricia A. FRISHKOFF. - **Financial Statement Analysis.** Using Financial Accounting Information. Third Edition. - Boston, Kent Publishing Company, 1986, xviii + 696 blz. - Prijs: 37,20 £.

Dit is het eerste (hand)boek dat onder mijn ogen terecht komt waarin de uitgevers ootmoedig toegeven dat het eigenlijk een duur handboek is en zich daarvoor verontschuldigen. Over de inhoud hoeven ze zich niet te verontschuldigen. Het is een degelijke en grondige basistekst voor de analyse van jaarrekeningen, die echter volledig gericht is op Amerikaans gebruik. Uitgangspunt is een realistisch jaarverslag (dat volledig gereproduceerd wordt), dat als rode draad doorheen het boek gebruikt wordt.

Elk hoofdstuk begint met een lijst van de behandelde begrippen en eindigt met een overvloedig aantal vragen, oefeningen en uitgebreide gevalstudies. Wel wordt nergens een sleutel tot de oplossingen gegeven. Op het einde van het boek wordt dan nog, op basis van een 20 blz. lange jaarrekening, een uitgebreide oefening opgegeven die vele in het boek aan bod gekomen onderwerpen behandelt.

Deze onderwerpen zijn bijna alle onder te brengen onder de noemer ratio-analyse. In een inleidend hoofdstuk wordt wel gewezen op het bestaan van andere analysevormen (waarbij de vergelijking met sectoriële kwantiteiten niet aan bod komt), maar deze worden dan niet meer besproken.

Na de klassieke hoofdstukken over balans, resultatenrekening, liquiditeit, solvabiliteit, rendabiliteit, rendement en vermogensstroomanalyse, die trouwens uitstekend zijn, wordt ook de behandeling van inflatie uitgewerkt. Tevens is er een hoofdstuk over alternatieve gebruiksmogelijkheden van financiële ratio's, en worden specifieke problemen aangekaart die optreden bij het analyseren van jaarrekeningen uit bepaalde sectoren (banken, nutsbedrijven, olie en gas, transport).

Ook worden «persoonlijke» jaarrekeningen en jaarrekeningen van de overheid en non-profitorganisaties belicht.

Het enige schoonheidsfoutje is de opmerking (blz. 125) dat negatieve ratio's betekenisloos zijn en dat deze moeten genegeerd worden. Maar misschien zijn er in de Verenigde Staten wel geen verlieslatende ondernemingen.

M. Jegers

INFORMATICA

J. IN 'T VELDT. - **Manager en informatie.** Informatiesystemen met of zonder computer. - Amsterdam / Brussel, Elsevier, 1986, 240 blz. - Prijs: 960 fr.

Boeken die handelen over informatie en informatiesystemen zijn legio. Leesbare boeken zijn zeldzaam. Dat de auteur, prof. In 't Veldt erin geslaagd is een leesbaar boek te schrijven, zal diegenen die al kennis gemaakt hebben met zijn systeemdenken wel niet verwonderen.

Na wat grasduinen in terminologie omtrent gegevens, organisatiestructuren enz. komt hij geleidelijk aan tot de kern van het boek, nl. het gebruik van gegevens door de manager. Gegevens zijn waardeloos als niet de *juiste* gegevens op een *goede* manier, op de *juiste* plaats

worden bewaard, terecht komen enz. En dit met of zonder computer. Maar de auteur plaatst hier de computer (en zijn bijdrage) daar waar hij thuishoort. Computerleken dienen bij het doornemen van deze hoofdstukken dan ook niet af te haken. Integendeel, zelden wordt een moeilijke materie zo duidelijk naar voren gebracht (hardware, telematica, software, bestanden).

Een beleid inzake automatisering is dikwijls een der zwakste schakels binnen een onderneming. Maar in het boek loopt men er niet omheen. In twee hoofdstukken wordt het belang ervan aangegeven. Belangrijke elementen zoals kosten-batenanalyse, software, maken of kopen van software, ergonomie, beveiliging enz. worden elk in een afzonderlijk hoofdstuk behandeld. Het boek wordt afgesloten met een hoofdstuk over de jongste tendens: de microcomputer.

Al bij al een goed leesbaar en compact boek voor de manager-informaticaleek.

J. De Meyer

RECHT

Jef VAN LANGENDONCK e.a. - **Volmachten en sociale zekerheid, 1983/84.** Reeks sociaal recht, 26. - Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1985, viii + 315 blz.

De sociale zekerheid is altijd een terrein voor wetgeving bij wetsbesluit geweest. Men herinnert zich o.m. de Besluitwet van 28 december 1944, het KB nr. 38 van 27 juli 1967 op het sociaal statuut van de zelfstandigen, het KB nr. 50 van 24 oktober 1967 op de pensioenen voor werknemers.

Ook de jongste tijd werd in ruime mate met bijzondere machten geregeerd en gelegifereerd. Maar er is een belangrijk verschil. Waar vroeger de volmachtsbesluiten gebruikt werden om hervormingen in te voeren, brachten zij nu talloze kleinere hervormingen en aanpassingen, die niet de structuur maar wel financieel evenwicht op het oog hebben.

Op 4 mei 1984, minder dan een maand nadat de laatste Volmachtwet van 6 juli 1983 in het Staatsblad was verschenen, wijdde het Instituut voor Sociaal Recht van de KU-Leuven een studiedag aan de talloze nieuwigheden.

De materie werd benaderd vanuit sociale groepen:

- de zieken en minder-validen;
- de werklozen;
- de gezinnen;
- de gepensioneerden;
- de zelfstandigen;
- de bijstandtrekkers;
- mensen in instellingen.

Verslaggevers waren: Jef Van Langendonck, Bea Van Buggenhout, Gilbert De Broeck, Chris Persyn, Danny Pieters, Hugo Prims, Jo De Cock, Patrick Senaeve, Dries Simoens en Josse Van Steenberge.

Men heeft zich niet beperkt tot een louter opsomming en beschrijving van de maatregelen, maar deze geplaatst in het ruimer kader van het volmachtenbeleid sinds de vorige volmachtenwet van 2 februari 1982, waarover reeds een gelijkaardige studiedag werd opgezet. Tevens wordt een algemene appreciatie en evaluatie van de genomen maatregelen gegeven.

Voor een algemene evaluatie zorgt in een laatste bijdrage prof. G. De Broeck, voorzitter van de Nationale Arbeidsraad. Hij gaat na in hoeverre de volmachtsbesluiten binnen de opdracht gebleven zijn die de wet omschreven had, en knoopt er enkele ernstige kritieken aan vast.

Met hem kunnen wij, zoals prof. Van Langendonck het in zijn inleiding uitdrukt, verzuchten dat dit de laatste volmachtenwet zou zijn geweest, en dat men op het gebied van de sociale zekerheid zou terugkeren tot de gewone wetgevingstechniek. Na de honderden volmachtenbesluiten en hun uitvoeringsbesluiten, met daarbij nog de crisis-, begrotings- en herstelwetten is er grote behoefte aan vereenvoudiging van de rechtsbronnen ten bate van de rechtzoekende.

Om al deze redenen is dit een belangwekkend boek voor al wie in de sociale zekerheid met de volmachtenwet 1983-84 geconfronteerd wordt.

H. Goethals

R. VANDEPUTTE. - Verbintenissen en overeenkomsten in kort bestek. - Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1986, viii + 119 blz.

De auteur doceerde vele jaren een klassiek te noemen cursus Verbintenissen voor de studenten van de eerste licentie in de Rechten aan de KU-Leuven. Van deze cursus laat hij thans een verkorte en geactualiseerde versie verschijnen in de reeks «In kort bestek».

Het grootste deel van het boek behandelt de algemene leer van de contracten (soorten, ontstaan, interpretatie, uitvoering en tenietgaan, gevolgen tegenover derden). Daarnaast worden de modaliteiten van verbintenissen en het bewijs ervan, de oneigenlijke overeenkomsten en de aquiliaanse aansprakelijkheid besproken.

Spijtig te noemen is dat de auteur de uit de wet of uit eenzijdige rechtshandeling ontstane verbintenissen slechts vermeldt (blz. 2), doch ze verder buiten beschouwing laat. Nu door de voorgenomen wijziging van art. 1832 B.W. m.b.t. de eenhoofdige BVBA de eenzijdige rechtshandeling als bron van verbintenissen uitdrukkelijke wettelijke erkenning gaat vinden, was een wat uitvoeriger behandeling wellicht aangewezen.

Hoewel de auteur noch de uitgever enige aanduiding geven over de doelgroep waartoe dit boekje zich richt, en ook juristen die hun kennis van het verbintenissenrecht willen actualiseren dit boek zeker met groot nut zullen raadplegen, lijkt het mij toch vooral voor niet-juristen die tijdens hun studie met het verbintenissenrecht in aanraking kwamen en voor personen die aan zelfstudie doen, een aan te bevelen werk dat zeker tot dieper doordringen in de materie uitnodigt. Daarom is het jammer dat geen verklarend register van de gebruikte afkortingen van titels van juridische tijdschriften en evenmin een zaakregister werden opgenomen.

G.L. Ballon

MAATSCHAPPELIJKE PROBLEMEN

Alfred KLEINKNECHT & Tom VAN VEEN, red. - Working Time Reduction and the Crisis in the Welfare State. The Future of the Welfare State, 3. Work and Society, 3. - Maastricht, Presses Interuniversitaires Européennes, 1986, 141 blz. - Prijs: f 32,50.

In dit werk wordt de problematiek van arbeidsduurverkorting (ADV) vanuit verschillende oogpunten benaderd. Het bevat vier artikels van verschillende auteurs. In alle delen staat de ADV als mogelijke oplossing voor het werkloosheidsprobleem centraal. Kok en De Neubourg geven heel wat cijfermateriaal over de evolutie van de arbeidstijd vanaf de vorige eeuw. Ze vergelijken ook de gevolgen van een ADV die gesimuleerd wordt met twaalf macro-economische modellen uit vijf Europese landen, waaronder het Maribel-model voor België. Ten slotte geven beide auteurs nog een overzicht van recente maatregelen i.v.m.

ADV in een achttal OESO-landen. Het tweede artikel in dit boek is van Schettkat en geeft een systematisch overzicht van de economische effecten van ADV voor respectievelijk de werkgevers, de werknemers en de overheid, onder de hypothesen van loonbehoud en looninlevering. Dercksen en Soeters geven eveneens het belangenconflict weer tussen werknemers, werkgevers en overheid, maar dan vanuit een sociologische benadering. Hinrichs, Offe en Wiesenthal wijzen op tegenstrijdige belangen (individuele versus collectieve) binnen de groep van werknemers, die maken dat ADV niet zo gemakkelijk kan ingevoerd worden. Ze stellen zich de vraag welk alternatief er nog overblijft als oplossing voor de werkloosheid, daar de traditionele remedies ook niet meer opgaan in de huidige crisis.

De combinatie van zeer verscheiden benaderingen in de vier artikels biedt de lezer de mogelijkheid om zich een algemeen beeld te vormen van de ADV-problematiek. De meer gespecialiseerde lezer kan zich dan beperken tot één artikel. Het boek biedt ook interessant cijfermateriaal, vooral dan in het eerste deel.

A. Vanroelen

Ralph SEGALMAN. - The Swiss Way of Welfare. Lessons for the Western World. - New York, Praeger Publishers, 1986, xv + 205 blz. - Prijs: 35,95 £.

Wie op de titel van dit boek afgaat en een doordachte analyse verwacht van hoe het Zwitserse systeem van sociale voorzieningen werkt, komt bedrogen uit. Niet wat de hoeveelheid informatie over «the Swiss way of welfare» betreft, wél met betrekking tot het gebruik dat ervan wordt gemaakt. Ze staat ten dienste van een «hogere zaak», van de overtuiging van Ralph Segalman dat Zwitserland het laatste (of eerste?) paradijs op aarde is, de enige echte «gemeenschappelijke» samenleving, waar welvaart voor iedereen ontstaat zonder ingrijpen van bovenaf maar enkel door de manier waarop mensen met elkaar omgaan. Daar zijn dus geen openbare sociale voorzieningen nodig en dat is ook maar goed, want die zijn eigenlijk de wortels van alle kwaad in onze moderne «gesellschaftliche» maatschappij; misdaad, luiheid, alcohol- en drugmisbruik en aanverwante kwalen worden erdoor veroorzaakt (blz. xiii). Dat deze ongemakken op zijn minst al aanwezig zijn van in de 19de eeuw en dus veeleer aan de opkomst van het industriële kapitalisme gekoppeld moeten worden, komt bij de auteur blijkbaar niet op; dat een niet-verzorgingsstaat als de VS in hogere mate met deze problemen geconfronteerd wordt dan de Westeuropese verzorgingsstaten, evenmin; dat de verzorgingsstaten misschien wel een soort van voorbehoedmiddel zijn tegen nog meer chaos, het minst van alles.

Het Zwitserse immigratiebeleid wordt voorgesteld als schoolvoorbeeld van hoe het hoort: import van de benodigde arbeidskrachten en enkel wie zich wel gedraagt mag burger worden. De malcontenten – en degenen die niet slagen voor een proef waarin onder meer naar de kennis van het lokale dialect en van de lokale culinaire specialiteiten gepeild wordt; raar maar waar – worden afgevoerd en zo hoort het ook, want ze zouden het beeld van vrede en harmonie maar verstoren. Natuurlijk heeft het leven in zulk paradijs ook zijn minder aangename kanten, merkt de auteur fijntjes op (blz. 160):

«Life in the Swiss community is not without its costs to the residents. If you are concerned with what your neighbors think of you, you are careful not to put out your garbage except on the days of pickup. You are careful to keep your house in good order and with an attractive exterior. You are careful not to let your children run wild, and if your children misbehave, you make an effort to apologize to their victims and to prevent a recurrence. You curb your dog. You support your family. You work to make your marriage a success, because among other reasons, a divorce is difficult to explain to your neighbors. You even keep your car washed. (In one town one of the residents left his dirty car in front of